

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΦΑΟΥΣΤ ΑΠΟ ΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ

Ἐννοοῦμε βαθειὰ καὶ συγκινοῦμεθα βαθύτερα ἀπὸ τὴν προσπάθειαν τῆς Διευθύνσεως τοῦ Βασιλικοῦ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸν Φάουστον ἀπὸ τῆς Σκηνῆς τοῦ Θεάτρου ὡς ἔργον παριστανόμενον πιά. Καλὴ θέλησις, καλὴ θέλησις, καλὴ θέλησις! Ποιὸς ἠμπροεὶ νὰ μὴν ἐνθουσιασθῆ γι' αὐτό; Εἰς ἀρκετάς διευθύνσεις ἐξεδηλώθη καὶ ἐκδηλώνεται ὁλοένα αὐτὴ ἡ εὐλογημένη καλὴ θέλησις ἢ ὁποῖα χθές ἀκόμη ἔλειπεν ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸν ἑορτολόγιον. Ἀλλὰ γιατί νὰ κατασπαλάται ἔτσι ἄστοχα αὐτὴ ἡ θέλησις, τοῦτο εἶνε τὸ μόνον ποῦ μᾶς λυπεῖ. Ὁ Φάουστος, βεβαιότατα, δὲν ἐγράφη-μὰ τὸν Δία-διὰ νὰ παιχθῆ, ὄχι εἰς τὸ ἰδικόν μας, ἀλλ' εἰς κανένα τοῦ κόσμου Βασιλικόν. Ὅσο παίζονται ἡ *Divina Comedia* τοῦ Δάντη καὶ ἡ Ὀδύσεια τοῦ Ὀμήρου (ἂν κι' αὐτὰ τὰ ἔργα ἦσαν γραμμένα ἐπάνω εἰς διαλόγους), ἄλλο τόσο καὶ τὸ ἔργον αὐτό.

Εἰν' ἀστεῖον νὰ πιστεύουν ὅλοι καὶ καλὰ καὶ σώνει πῶς ὁ Φάουστ εἶνε ἔργον ποῦ παριστάνεται γιατί ὁ ἐπαναστάτης τῆς Τέχνης ἐκεῖνος Γκαίτε εὔρε τὸν διάλογον ὡς μέσον νὰ ἐξωτερικεύσῃ βολικώτερα καὶ συμφωρότερα καὶ νὰ δημιουργήσῃ αὐτὸς ὁ Θεὸς τὸ ἀθάνατον αὐτὸ Σύμπαν του. Ὁ ἴδιος τάχα δὲν εἶν' αὐτὸς ποῦ ἔγραψεν ἓνα μυθιστόρημα - καινοτομῶντας κι' ἐκεῖ - ἐπάνω σὲ ἐπιστολάς;

Θέλουμε νὰ ποῦμε πῶς τὸ Ἐπτασφράγιστον αὐτὸ Βιβλίον, εἶνε καλλίτερα νὰ μένῃ ἐπτασφράγιστον καὶ νὰ ζήσῃ περισσότερο τὴ ζωὴ τοῦ Βιβλίου κι' ἄς μᾶς συγχωρήσουν νὰ θεωροῦμε πῶς μᾶς ἀστειεύονται ὅσοι λένε πῶς ἱκανοποιήθησαν ἀπὸ τὴν παράστασιν αὐτήν.

Ἄν μέσα σὲ μιὰ δύσι, ἢ μέσα σὲ μιὰ ἀνατολὴ Ἡλίου, στηθῆ ἕνα θέατρον καὶ τὰ Πνεύματα (ἂν ὑπάρχουν) ὑποδυθούν ἐκεῖ τὰ πρόσωπα τῆς ἐποποιίας αὐτῆς, τότε μόνον ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ κάτι. Ἄν ἡ ἐκτέλεσις τοῦλάχιστον ἐγένετο κάπως ὑποφερτή.....

Τὰ χρήματα ποῦ κατεσπαταλήθησαν γιὰ ν' ἀναιβασθῆ ἀτελέστατα καὶ ἐπὶ ματαίῳ τὸ ἔργον αὐτὸ εἰς τὴν Σκηνὴν, ἤμποροῦσαν νὰ χρησιμεύσουν γιὰ νὰ διδαχθούν τέσσαρα καὶ πέντε ἄλλα ἔργα περισσότερο ἀνθρώπινα ποῦ νὰ ἔχουν κάποιον χεροπιαστότερον προορισμόν.

Ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος καὶ χρονογράφος τοῦ Σκριπ μᾶς ἐπλάνεψε μὲ τὸν ἐνθουσιασμό του. Ἐφοβήθη τάχα μήπως ὑποθέσουμε πῶς δὲν ἐνόησε τὸν Φάουστ κι' ἔγραψε κι' ἔγραψεν ὕμνους καὶ αἴνους σὲ ἠθοποιούς, σὲ μηχανικούς καὶ σὲ μεταφραστὰς ποῦ ἔλυσαν πάει (Σὺ Κύριε) καὶ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἀκόμη.

Ἡ μετάφρασις βέβαια — ποιὸς θὰ τ' ἀρνηθῆ — εἶνε πολὺ εὐσυνείδητη καλῆ, ἀλλὰ τοῦ Γρυπάρη — ἂν κρίνουμε ἀπ' τὰ κομμάτια ποῦ ἔδω κι' ἐκεῖ μᾶς ἐπαρουσίασε — εἶνε πολὺ ἀνώτερη βέβαια καὶ περισσότερο ἐμπνευσμένη.

Εὔγε τοῦ κ. Οἰκονόμου ποῦ μᾶς ἔδειξεν, ὄχι πολὺ, ἀλλὰ μιὰ σκηνὴ, σὰν τὴν σκηνὴ τῶν μαγισσῶν μὲ τὰ μαγιστράκια ὅμως μοναχά, γιὰτὶ ἡ Κυρὰ Μάγισσα ἦταν ἀστεία. Ὁ Μεφιστόφιλης ἦταν τέλειος караγκιόζης· ὁ δὲ Φάουστ εἰς..... λὰ μινὸρε

Ἄν ἤθελε κανεὶς κάτι νὰ ξεχωρίσῃ μέσα ἀπ' ὅλην αὐτὴν τὴν ἀναμπουμπούλαν, ἔπρεπε νὰ ξεχωρίσῃ βέβαια τὴ Μαρίκα Κοτοπούλη, ποῦ στὴν ὥρα τῆς προσευχῆς καὶ στὴ φυλακὴ μᾶς κατακοιμάτιασε τὴν καρδιὰ σὰν ὑπέροχη τεχνίτρα, μ' ὅλον ποῦ στὴν ἀρχὴ παρενόησε τὸ ρόλο της καὶ μᾶς παρουσίασε κάθε ἄλλο παρὰ τὴν ἰδανικὴ Μαργαρίτα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Δὲν θὰ εἶνε ἄσκοπον ἐπ' εὐκαιρία τῆς παραστάσεως εἰς τὸ βασιλικὸν θέατρον τοῦ Φάουστ νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Ἀκριτά μερικὰς πληροφορίας, στοιχειώδεις ἄλλως τε, περὶ τοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον συνώψισε μέσα του ὄλην τὴν ζωὴν τοῦ Γκαίτε, εἰς τὸ ὁποῖον συγκεντρώθη ὅλ' ἡ πνευματικὴ δύναμις τοῦ Τεύτονος διδασκάλου, περὶ τοῦ ἔργου ἐκείνου τὸ ὁποῖον, καθὼς εἶνε ἡ κορυφὴ τῆς Γευτονικῆς λογοτεχνίας τοιουτοτρόπως ἐπεκράτησε νὰ θεωρῆται καὶ τὸ πάρισον τοῦ Αἰσχυλικοῦ Προμηθέως, τοῦ βιβλικοῦ Ἰὼβ καὶ τῶν δύο Οἰδιπόδων τοῦ Σοφοκλέους,

Ἄρχισε νὰ γράφεται ὅταν ἀρχίζε νὰ φανερώνηται εἰς ὄλην τὴν λάμπην τῆς ἡ πρώτης νεότητος τοῦ Γκαίτε καὶ δὲν παρουσιάσθη εἰς τὸ φῶς ὀλόκληρον τὸ δίδυμον αὐτὸ βιβλίον - ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος Φάουστ - παρά μετὰ τὸν σωματικὸν θάνατον τοῦ Γκαίτε ἐπισυμβάντα κατὰ τὸ 1832. Τὶ εἶνε, ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει καὶ ποῦ τελειώνει τὸ θαυμάσιον αὐτὸ βιβλίον δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὸ ἠξεύρη κανεὶς ἐπαρκῶς καὶ ἂν τὸ ἔχη διαβάσει, εἰς δὲν ἔχη συγχρόνως γνῶσιν ἐπαρκῶς τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ἄλλης ζωῆς τοῦ Γκαίτε.

Εἶνε μαζὶ καὶ δράμα καὶ ἔπος καὶ ἀπέραντον εἰς ἕκτασιν καὶ ἔντασιν λυρικὸν ποίημα εἶνε ἀκόμη μι' ἀπάραντη πινακοθήκη εἰκόνων ποῦ ἐκτυλίσσουν τὰ φυσικὰ μυστήρια, καὶ μία μουσικὴ ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν δημιουργίαν καὶ τελειώνει ἐκεῖ ποῦ ὁ ἄνθρωπος ἐγγίζει τὸν Δημιουργὸν διὰ μέσου μιᾶς γυναικός. Τὶ ἄλλο; Ὅπως ἡ Κασσιανὴ εἶπεν εἰς τὸν ὑβριστὴν αὐτοκράτορα «διὰ τῆς γυναικὸς ἦλθεν ἡ σωτηρία». Εἰς τὸ **κωμ.ο.έ.π.** αὐτό, ὅπως οἱ Γερμανοὶ τὸ ὀνομάζουν, ὅπως καὶ εἰς τὴν «θείαν κωμῳδίαν» τοῦ Δάντε, ὅπως καὶ εἰς τὸ οὐράνιον ἐρωτονόητον «Ἐπιψυχίδιον» τοῦ Σέλλεϋ καὶ παντοῦ ἄλλου, ἡ γυναῖκα λύει τὸ μέγα αἰνίγμα. Εἶνε τὸ φῶς εἴτε ὁ ὑψωμένος λιχανὸς ποῦ δείχνει ποῦ κεῖται τὸ κρυμμένον φῶς!

Ἡ Μαργαρίτα εἶνε μία γυναῖκα ποῦ ἠγάπησεν ὁ Φάουστος-Γκαίτε καὶ τὴν ὁποίαν ἔχασε, διότι δὲν ἦτον ἴσως ἄξιος νὰ μένη σιμά της. Ὅλ' ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου καὶ τῶν κόσμων ποῦ εἶνε, ὅπως τοὺς θέλουν, ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου ἀκόμη καὶ ἡ ἰδανικὴ Ἑλένη δὲν ἡμποροῦν νὰ τὸν προσεγγίσουν πρὸς τὴν θεότητα ὅσον δὲν ἔρκοῦν καὶ δὲν φθάνουν τελείως νὰ τὸν συδιαλλάξουν μὲ τὸν θεόν - καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸν του ἐπομένως - ὅσον ἡ ἀνάμνησις τῆς Μαργαρίτας.

Ὅπως κάθε μεγάλον ποίημα καὶ ὁ Φάουστος εἶν' ἕνας ὕμνος πρὸς τὴν γυναῖκα. Μήπως ἡ «αἰωνία κωμῳδία» δὲν εἶν' ἕν ἀπέραντον ἐλεγείον πολυφάνταστον διὰ τὴν θεοτικὴν Βεατρίκην;

“Ὅπως ἡ Ὀδύσσεια καὶ ὅπως ἡ «αἰωνία κωμωδία» καὶ ὁ Φάουστ εἰν’ ἔργον ποῦ ἐκτυλίσσεται εἰς τὴν γῆν εἰς τὸν Ἄδην καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ συνδέει τ’ ἀσύνδετα. Εἶνε ἡ «ὀλότης», ὅπως τὸ εἶπεν ὁ Φρειδερίκος Νίτσε. Ὅλος ὁ πνευματικὸς καὶ ὁ ἄλλος βίος τοῦ ἀνθρώπου μέσα εἰς ἓνα βιβλίον ἑπτασφράγιστον. Καὶ αἱ σφραγίδες δὲν λύονται εἰς τὰ τοιαῦτα βιβλία παρὶ μὲ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ πνεύματος, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἱερὰν βίβλον. Μέσα των ζῆ ὁ Θεός. Εἰς τὴν λογοτεχνίαν τῶν λαῶν ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι Φάουστοι, εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ἢ κωμωδία τοῦ Μάρλαβ καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν ὁ Φάουστ τοῦ Λενάου. Ἀλλὰ ὁ Φάουστ τοῦ Γκαίτε ἴσταται εἰς τὰ ἐπίπεδα τῆς ἀνωτέρως τέχνης. Εἶνε ἀπὸ τὰ ἔργα ποῦ ἐνσαρκώνουν ὅλον τὸν ἄνθρωπον καὶ ποῦ συγκεφαλαιώνουν τὰς ὅλας δυνάμεις τῶν ἐποχῶν τῆς ἀκμῆς.

Μετάφρασιν πλήρους τοῦ Φάουστ δὲν ἔχομεν ἐδῶ. Πρὸ χρόνων ὁ ποιητὴς Προβελέγγιος μετέφρασε τὸν πρῶτον Φάουστ καὶ τὸν ἐξέδωσεν ὁ κ. Μπέκ πολυτελῶς εἰς τὴν Λειψίαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνην τὴν μετάφρασιν, ἢ ὅποια εἶνε ἢ μᾶλλον εὐσυνειδήτη ἀπ’ ὅσας ἔχουν ἐκδοθῆ, λείπει ὁ πρόλογος ἐν τῷ θεάτρῳ, ὁ ὁποῖος εἶνε χρησιμώτατος ὡς δίδων νύξεις γενικὰς περὶ τοῦ ἔργου. Ὁ κ. Στρατήγης μᾶς ἐκληροδότησε μίαν κακόζηλον μετάφρασιν περίφημον διὰ τὴν κριτικὴν ποῦ τῆς ἔκαμεν ὁ βετεράνος κ. Ἀγγ. Βλάχος.

Ὁ κ. Γρυπάρης ἐργάζεται ἀπὸ χρόνια εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ δευτέρου Φάουστ. Ὁ ἴδιος ἔχει παρουσιάσῃ τεμάχια τῆς μεταφράσεως αὐτῆς εἰς τὰ περιοδικὰ «Ἐθνικὴ ἀγωγή» καὶ «Διόνυσος», καὶ μίαν μελέτην ἐν μεταφράσει περὶ τοῦ δευτέρου Φάουστ εἰς τὸ περιοδικὸν ἢ «Κριτικὴ». Τὴν μετάφρασιν διὰ τὸ Βασιλικὸν θέατρον ἔκαμεν ὁ κ. Κ. Χατζόπουλος, ὁ ὁποῖος ἔχει μεταφράσῃ διὰ τὸ ἴδιον θέατρον καὶ τὴν Ἰφιγένειαν τοῦ Γκαίτε. Τῆς Ἰφιγενείας ὑπάρχει καὶ μὴ ἀνεκδοτὴ μετάφρασις. Εἶνε τοῦ Γλαύκου Ποντίου (Κογεβίνα) τοῦ ἀτυχοῦς Κερκυραίου, τοῦ ὁποῖου τὸν θάνατον ἀπὸ καιρὸν ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ ἄνθρωποι ἐθρήνησαν. Ἐλησμόνησα ὅτι ὑπάρχει καὶ μία δοκιμαστικὴ μετάφρασις τοῦ Φάουστ ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆν. Μετάφρασιν ὅμως πλήρη τῶν δύο Φάουστ μὲ μίαν οὐσιαστικὴν μελέτην καὶ ἀνάλυσιν συνωδευμένην δὲν εἶδαμεν ἀκόμη. Καὶ θ’ ἀργήσωμεν ἴσως νὰ τὴν ἀπολαύσωμεν, ὅσοι ἐνδιαφερόμεθα διὰ τοιοῦτου εἶδους ἐργασίας. Τί ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ τὴν εὐχηθῶμεν. Ὁ «Ἀμλέτος» τοῦ Ἰακώβου Πολυλά ἄς εἶνε τὸ παράδειγμα!